

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УСНОМУ МОВЛЕННІ

Розглянуто проблему контролю та оцінювання рівня сформованості у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції. Визначено її описано відповідні критерії оцінювання.

Ключові слова: професійно орієнтована англомовна граматична компетенція, критерії оцінювання.

Проблема формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції (ПОАГК) в усному мовленні (УМ) є на сьогодні однією з найактуальніших. Вагомість та значущість цієї проблеми пов'язана, насамперед, із соціальним замовленням суспільства, оскільки існує потреба у фахівцях, здатних здійснювати міжкультурне спілкування на належному рівні та спроможних навчити цього інших. Об'єктивно зумовлена необхідність формування ПОАГК в УМ майбутніх учителів на сучасному етапі розвитку вищої освіти знайшла своє відображення у вимогах Програми з англійської мови для I-V курсів університетів / інститутів [4].

Питанню організації професійно орієнтованих занять з іноземної мови (ІМ) присвячені роботи багатьох методистів, які по-різному тлумачать і розуміють професійну спрямованість занять. Так, О.О. Смирнова розглядає проблему професійної підготовки майбутніх учителів через призму формування соціокультурної компетенції [8]. І.В. Самойлюкевич зосереджує увагу на інтеркультурному компоненті професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов [5]. М.В. Якушев, вказуючи на необхідність професійного навчання, розглядає професіоналізацію під кутом зору формування вмінь аналізувати підручники з іноземної мови [10]. У свою чергу, А.М. Хомицька професіоналізацію занять з ІМ пов'язує з удосконаленням фонетичних навичок говоріння [9].

Проведений нами аналіз цих наукових праць свідчить про те, що здійснені дослідження не висчерпують усіх аспектів проблеми формування професійної компетенції. Зокрема не розглянутим залишається питання формування ПОАГК в УМ, яку ми розглядаємо як визначений рівень володіння граматичними, мовленнєвими, соціокультурними та методичними знаннями, навичками й уміннями, що дозволяє майбутньому вчителю англійської мови здійснювати міжкультурне спілкування та успішно виконувати професійну діяльність. Досягнення належного рівня вказаної компетенції є можливим завдяки розробці системи вправ і завдань та впровадженню її у навчально-виховний процес. Запропонована нами система вправ та завдань є науково обґрунтованою, але про її ефективність можна стверджувати у разі коректного й об'єктивного оцінювання рівня сформованості ПОАГК в УМ. Саме тому визначення відповідних критеріїв і є завданням цієї статті.

Під критерієм, що має бути адекватним тому явищу, вимірювачем якого він є, та який має виражатися числом, ми, слідом за В.П. Безпальком, розуміємо об'єктивну кількісну міру явища [1, с. 53].

Звідси витікає, що при аналізі рівня сформованості ПОАГК необхідно визначити критерії оцінювання знань, навичок і вмінь як складових цієї компетенції. Перевагою такого підходу є врахування взаємозв'язку між знаннями, навичками та вміннями, які виступають компонентами однієї системи. Усі складові ПОАГК в УМ оцінювалися як окремі частини, проте ми не оцінювали методичні знання, які студенти набувають опосередковано, оскільки мова йде лише про ранню професіоналізацію на заняттях з практичної граматики, до вивчення курсу методики навчання ІМ. Тому нами було обрано певні критерії, які ми не поділили на основні та додаткові.

Так, для оцінювання *граматичних знань* студентів ми пропонуємо критерій *граматична обізнаність*. За цим критерієм студенти мають показати знання вивчених граматичних структур (ГС). Максимальна кількість балів за цим критерієм складає 10 – по одному балу за кожну правильну відповідь у тесті, що складається з десяти завдань.

Для оцінки *соціокультурних знань* пропонуємо критерій *соціокультурна обізнаність*. Зважаючи на те, що критерій оцінки формується з певних кількісних складових [1, с. 53], то максимальна кількість балів за цим критерієм складає 10, оскільки тест містив 10 питань.

Розглянемо, за якими критеріями слід оцінювати рівень сформованості навичок уживання ГС в УМ майбутніх учителів.

У методичній літературі проблема оцінювання усного мовленнєвого продукту є досить суперечливою та характеризується різноманітністю поглядів на її вирішення. При оцінюванні мовленнєвого продукту

найчастіше використовуються якісні та кількісні критерії (Н.К. Складенко, Т.І. Олійник, Н.О. Демченко, О.М. Ніцещка, О.П. Петрашук та ін.).

У нашому дослідженні для оцінки *навичок вживання ГС в усному діалогічному та монологічному мовленні* студентів ми спиралися на запропоновані Н.К. Складенко, Т.І. Олійник та О.П. Петрашук критерії оцінювання УМ [7; 3]. Враховуючи те, що ми перевіряємо рівень сформованості саме граматичних навичок УМ, ми обмежилися такими критеріями: 1) комунікативна достатність; 2) правильність мовлення; 3) темп мовлення; 4) голосність мовлення. Крім того, ми пропонуємо ще такий критерій, як доречність вживання висловлювань, які містять виучувану ГС.

Розглянемо вказані критерії детальніше.

Так, критерій *комунікативна достатність* виступає одним із головних, оскільки він передбачає перевірку розуміння студентами самого завдання та його виконання з комунікативних позицій. Якість створених студентами діалогів і монологів за вказаним критерієм оцінюємо, слідом за О.П. Петрашук, за п'ятибальною аналітичною шкалою: «0» – висловлювання є комунікативно недостатнім; «1» – висловлювання є майже комунікативно недостатнім; «2» – висловлювання є частково комунікативно достатнім; «3» – висловлювання є не повністю комунікативно достатнім; «4» – висловлювання є повністю комунікативно достатнім [3, с. 17-18].

Критерій *правильність мовлення* визначається багатьма методистами (Н.К. Складенко, І.О. Данилович, С.С. Коломієць, О.Г. Бжоско, Н.Д. Соловйова та ін.). Деякі дослідники вказують на необхідність врахування лише тих помилок, що порушують процес комунікації (І.О. Лукницький, Т.І. Олійник, Н.І. Кириченко). У нашому дослідженні ми беремо до уваги всі лексичні, граматичні, стилістичні помилки, за наявності яких із максимальної кількості балів за цим критерієм (15) знімається 1 бал за кожну помилку. Проте, якщо студент робить граматичну помилку при вживанні виучуваної ГС, то знімаються 2 бали.

Критерій *доречність вживання висловлювань, які містять виучувану ГС*, є досить вагомим, тому що за цим критерієм можна встановити, як відповідна граматична навичка функціонує в УМ. Для оцінювання УМ за цим критерієм ми підраховували кількість доречно вжитих висловлювань, що містять ГС, яка вивчається. Максимальна кількість балів за цим критерієм становить 10: по одному балу за кожне висловлювання, яке містить доречно вжиту виучувану ГС.

Соціокультурні вміння оцінювалися за критерієм *соціокультурна змістовність висловлювання*. Ми пропонуємо оцінювати за цим критерієм УМ студентів за аналітичною шкалою, розробленою О.П. Петрашук для оцінювання УМ за таким критерієм як змістовність [3, с. 14], а у нашому випадку – це соціокультурна змістовність. Отже, студенти можуть отримати максимально 4 бали за такою аналітичною шкалою: «0» – висловлювання є повністю соціокультурно незмістовним; «1» – висловлювання є майже соціокультурно незмістовним; «2» – висловлювання є частково соціокультурно змістовним; «3» – висловлювання є не повністю соціокультурно змістовним; «4» – висловлювання є повністю соціокультурно змістовним.

Згідно з критерієм *темп мовлення* з'ясується, наскільки швидким є мовлення студентів та як часто в УМ мають місце паузи і повтори. УМ студентів за цим критерієм було вирішено оцінювати, слідом за Ю.В. Головач, за наступною шкалою: «5» – темп високий, мовлення не переривається повтореннями, поверненнями, довгими несумісними паузами; «4» – темп досить високий, допускаються 1-2 повтори чи короткі паузи для обдумування; «3» – темп невисокий, багато пауз, під час яких студент обмірковує форму наступного висловлювання, велика кількість повторів та повернень; «2» – темп настільки повільний, що не досягається ціль комунікації [2, с. 145-146].

Наступний критерій – *голосність мовлення* є досить важливим для майбутніх учителів ІМ, оскільки мовлення вчителів має бути почутим учнями без напруження слуху та без перепитувань. УМ студентів за цим критерієм ми оцінюємо, слідом за Ю.В. Головач, за наступною шкалою: «5» – голосність помірна; «4» – голосність принижена чи занадто виражена, що вимагає напруження слухового апарату співрозмовника; «3» – голосність переміщена найчастіше в бік заниження, необхідно прислуховуватися та неодноразово перепитувати про зміст сказаного. В цьому критерії практично не зустрічається рівень, який би відповідав двом балам [2, с. 145-146].

Зважаючи на те, що говоріння й аудіювання – дві сторони УМ, та беручи до уваги той факт, що без аудіювання не може бути нормативного говоріння, ми вважаємо за необхідне оцінити та визначити рівень сформованості граматичних навичок аудіювання студентів за таким критерієм, як *ступінь розуміння*. Після дворазового прослуховування автентичного тексту, що містили виучувану ГС, студенти виконували тест. Максимальна кількість балів за цим критерієм складає 10 – по одному балу за кожну правильну відповідь у тесті.

Для оцінки *методичних умінь* студентів нам необхідно визначити критерії з метою встановлення рівня сформованості наступних умінь:

- 1) локалізувати граматичні помилки в УМ учнів / студентів;
- 2) виправляти граматичні помилки;
- 3) пояснювати граматичний матеріал;
- 4) складати схеми, таблиці, які відображають будову ГС;
- 5) формулювати завдання до вправ;

- 6) розробляти власні вправи;
- 7) розробляти серію вправ, мета яких – навчити учнів вживати ГС в УМ.

Критерій *ступінь локалізації граматичних помилок* призначений для оцінювання вмінь студентів локалізувати граматичні помилки в УМ. За вказаним критерієм студенти можуть отримати максимально 10 балів. Якщо студенти не почули або не помітили граматичну помилку, то знімався 1 бал за кожну пропущену помилку.

Для оцінювання вмінь студентів виправляти граматичні помилки за критерієм *правильність виправлення граматичних помилок* максимальна кількість балів становить 10 – по одному балу за кожну правильно виправлену граматичну помилку у тесті.

Для оцінювання вмінь студентів пояснювати граматичний матеріал нами використовувалися наступні критерії: *ступінь доступності, логічність та послідовність, граматична правильність, голосність мовлення*.

Критерій *ступінь доступності* є найважливішим, оскільки передбачає оцінювання вмінь студентів просто, доступно й зрозуміло пояснювати граматичний матеріал, що є важливим для майбутньої професійної діяльності. Ми пропонуємо оцінювати вказане вміння за аналітичною шкалою, розробленою О.П. Петрашук, а саме: «0» – показник за цим критерієм відсутній; «1» – показник за цим критерієм має дуже слабкі ознаки; «2» – показник за цим критерієм має певні ознаки; «3» – показник за цим критерієм має достатні ознаки; «4» – показник за цим критерієм має чітко виражені ознаки [3, с. 14].

Для оцінювання вмінь пояснювати граматичний матеріал за критерієм *логічність та послідовність* перевіряється, наскільки пояснення граматичного матеріалу є логічним, послідовним та чітким. За вказаним критерієм студенти можуть отримати максимально 4 бали за наведеною вище п'ятибальною аналітичною шкалою.

Що стосується критерію *граматична правильність*, то у відповідності з ним оцінюється, наскільки правильно студент вживає граматичні терміни, наскільки правильно він пояснює матеріал з граматичної точки зору, чи наявні граматичні помилки при поясненні. Максимальна кількість балів за цим критерієм – 10, по одному балу знімається за кожну граматичну помилку.

Наступний критерій – *голосність мовлення* – є суттєвим для оцінювання вказаних умінь, адже про якісне пояснення граматичного матеріалу не можна говорити, якщо мовлення майбутнього вчителя вимагає напруження слуху. Пояснення граматичного матеріалу за цим критерієм ми оцінюємо, слідом за Ю.В. Головач [2, с. 145-146], за вказаною раніше шкалою, де максимальна кількість балів становить 5.

Згідно з критерієм *правильність побудови схем, таблиць* з'ясовується, як студенти володіють уміннями складати схеми, таблиці, що відображають будову ГС. Цей критерій передбачає оцінку якості складання та оформлення таблиць, схем. При оцінюванні за цим критерієм ми спиралися на наступні параметри:

- 1) коректність оформлення;
- 2) правильне розташування;
- 3) відсутність граматичних помилок;
- 4) правильне вживання граматичних термінів;
- 5) правильне вживання скорочень.

Отже, максимальна кількість балів за цим критерієм – 5, по одному балу знімається у разі невідповідності схеми / таблиці вказаним параметрам.

Для оцінювання якості створених студентами завдань до вправ ми пропонуємо такі критерії, як *комунікативна достатність та вмотивованість*. Критерій комунікативна достатність є головним, оскільки «завдання до вправи має формуватися згідно з провідним загально методичним принципом комунікативності» [6, с. 3]. Цей критерій виступає одним із показників рівня сформованості професійно орієнтованих умінь студентів формулювати завдання до вправ. Максимальна кількість балів, яку студенти можуть отримати за цим критерієм, становить 4 бали (за п'ятибальною аналітичною шкалою). Критерій «вмотивованість» зумовлений попереднім критерієм, оскільки завдання до вправи має бути як комунікативним, так і вмотивованим. Цей критерій дозволяє побачити, наскільки чітко створені студентами завдання вказують, для чого виконувати вправу, тобто які мотиви існують до її виконання. Максимальна кількість балів, яку студенти можуть отримати за цим критерієм, становить 4 бали (за п'ятибальною аналітичною шкалою).

З метою оцінювання професійно орієнтованих умінь студентів розробляти власні вправи ми пропонуємо крім критеріїв *комунікативна достатність завдання до вправи та вмотивованість завдання до вправи, це такі критерії як соціокультурна спрямованість та граматична правильність вправи*.

Критерій *соціокультурна спрямованість вправи* має на меті аналіз та оцінку змісту створених студентами вправ з точки зору наявності в них соціокультурної інформації. Максимальна кількість балів, яку студенти можуть отримати за цим критерієм, становить 4 бали (за п'ятибальною аналітичною шкалою).

Критерій *граматична правильність* передбачає оцінювання вмінь студентів розробляти вправи без граматичних помилок. Максимальна кількість балів за цим критерієм – 10, по одному балу знімається за кожну граматичну помилку.

Що стосується оцінювання вмінь студентів розробляти серію вправ, мета яких навчити учнів вживати ГС в УМ, то ми керувалися крім згаданих критеріїв (*комунікативна достатність завдань до вправ,*

вмотивованість завдань до вправ, соціокультурна спрямованість вправ, граматична правильність вправ) ще такими: *ступінь новизни, дотримання раціональної методичної послідовності вправ*.

За критерієм *комунікативна достатність завдань до вправ* створені студентами вправи оцінювалися не за чотирибальною (як при оцінці вміння формулювати завдання до вправи), а за п'ятибальною шкалою: «5» – всі завдання до вправ є комунікативними; «4» – більшість завдань до вправ є комунікативними; «3» – значна кількість завдань до вправ є комунікативними; «2» – є комунікативні завдання, проте їх кількість незначна; «0» – комунікативні завдання до вправ відсутні.

У відповідності з критерієм *вмотивованість завдань до вправ* розроблені студентами вправи оцінювалися за наступною шкалою: «5» – всі завдання до вправ є вмотивованими; «4» – більшість завдань до вправ є вмотивованими; «3» – значна кількість завдань до вправ є вмотивованими; «2» – є вмотивовані завдання до вправ, проте їх кількість незначна; «0» – всі завдання до вправ не вмотивовані.

Що стосується критерію *соціокультурна спрямованість вправ*, то цей критерій має на меті аналіз та оцінку створених студентами вправ з точки зору наявності в них соціокультурної інформації. Згідно з цим критерієм вправи, розроблені студентами, оцінювалися за наступною шкалою: «5» – усі вправи є соціокультурно спрямованими; «4» – більшість вправ є соціокультурно спрямованими; «3» – значна кількість вправ є соціокультурно спрямованими; «2» – є соціокультурно спрямовані вправи, проте їх кількість незначна; «0» – соціокультурно спрямовані вправи відсутні.

Критерій *граматична правильність* передбачає оцінювання вмінь студентів розробляти серію вправ без граматичних помилок. Максимальна кількість балів за цим критерієм – 10, по одному балу знімалося за кожну граматичну помилку.

Критерій *ступінь новизни* має на меті аналіз та оцінку розроблених студентами вправ з точки зору наявності у вправах елементу новизни. Для оцінювання якості вправ за цим критерієм ми пропонуємо наступну шкалу: «5» – всі вправи мають елемент новизни; «4» – більшість вправ має елемент новизни; «3» – значна кількість вправ має елемент новизни; «2» – є вправи, які мають елемент новизни, проте їх кількість незначна; «0» – жодна з вправ не має елементу новизни.

Критерій *дотримання раціональної методичної послідовності вправ* посідає чільне місце, оскільки від того, як студенти розташують вправи, в якому порядку, залежить якість засвоєння граматичного матеріалу учнями. У відповідності з цим критерієм оцінюються вміння студентів методично вірно розташовувати вправи. Максимальна кількість балів за цим критерієм – 5 балів. Якщо відбувалося порушення послідовності вправ, то за кожне таке порушення знімався 1 бал.

З метою об'єктивної оцінки рівня сформованості ПОАГК в УМ майбутніх учителів показники по кожному критерію визначалися спочатку в балах, а потім підраховувався коефіцієнт навченості за

формулою В.П. Беспалька: $K = \frac{a}{n}$, де: a – кількість правильно виконаних завдань; n – загальна кількість

запропонованих завдань. При цьому виконання завдань вважалось задовільним, якщо коефіцієнт навченості K становив не менше 0,7 [1, с. 56].

Таким чином, запропоновані у цій статті критерії дають можливість коректно та об'єктивно оцінювати рівень сформованості у майбутніх учителів ПОАГК в УМ. Розглянуте питання не вичерпує всіх аспектів проблеми формування ПОАГК, адже створена нами система вправ та завдань вимагає її впровадження у вищих навчальних закладах, що і є перспективним напрямком подальшого наукового дослідження.

Література

1. Беспалько В.П. Опыт разработки и использования критериев качества усвоения знаний // Советская педагогика. – 1968. – № 4. – С. 52-69.
2. Головач Ю.В. Контроль уровня сформированности профессионально-фонетической компетенции студентов первого курса языкового педагогического вуза (на материале англ. яз.): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1997. – 272 с.
3. Петрашук О.П. Типи тестових завдань для контролю іншомовного говоріння учнів середньої загальноосвітньої школи // Іноземні мови. – 1999. – № 1. – С. 14-18.
4. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авт.: С.Ю.Ніколаєва, М.І.Соловей (керівники), Ю.В.Головач та ін. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 245 с.
5. Самойлюкевич І.В. Інтеркультурний компонент професійної підготовки вчителів іноземних мов в умовах Європейського інформаційного суспільства // Вісник ЧДПУ. Серія «Педагогічні науки». – Чернігів: Вид. центр ЧДПУ. – 2007. – Вип. 48. – С. 255-259.
6. Склярєнко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3-7.
7. Склярєнко Н.К., Олейник Т.И. Критерии оценки уровня практического владения учащимися иноязычным говорением // Учителю – современные знания и опыт: Интегрированное пособие для студентов и преподавателей педвузов, учителей средней школы. – Горловка: Горловский гос. пед. ин-т ин. яз. им. Н.К.Крупской, 1995. – С. 85-92.

8. Смирнова Е.И. Профессионально-направленное формирование социокультурной компетенции в процессе подготовки будущих учителей иностранного языка (На материале немецкого языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – М., 2001. –182 с.
9. Хомицкая А.Н. Профессионально-ориентированное совершенствование фонетической стороны иноязычной речи студентов старших курсов языкового педагогического вуза (на материале английского языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Н. Новгород, 1999. – 278 с.
10. Якушев М.В. Обучение анализу учебника иностранного языка в процессе методической подготовки будущего учителя (На материале немецкого языка): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Орел, 1998. –190 с.

Стеченко Т.А.

Критерии оценивания уровня сформированности у будущих учителей профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции в устной речи

В статье рассматривается проблема контроля и оценивания уровня сформированности у будущих учителей профессионально ориентированной англоязычной грамматической компетенции. Определены и описаны критерии оценивания.

Ключевые слова: профессионально ориентированная англоязычная грамматическая компетенция, критерии оценивания.

Stechenko T.O.

Criteria of Assessment of Future Teachers' Professionally Oriented English Grammar Competence in Oral Speech

The article covers the problem of control and assessment of future teachers' professionally oriented English grammar competence in oral speech. Criteria of assessment are determined and described.

Key words: professionally oriented English grammar competence in oral speech, criteria of assessment

Надійшла до редакції 20.10.08

УДК 371.335=111

Титова С.В.

РОЛЬ ВИЗУАЛИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ИНФОРМАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Статья посвящена вопросам использования видеоматериалов в процессе обучения иностранным языкам. Анализируется проблема адекватной презентации визуальной учебной информации в пособиях по страноведению. Рассматриваются типы и форматы заданий, направленных на усвоение информации подобного вида.

Ключевые слова: визуализация, учебная информация, видеофильмы.

В наши дни никто не станет отрицать необходимости и важности использования видеоматериалов различных форматов в обучении иностранным языкам, поскольку сегодняшнее поколение – это особое поколение людей информационного общества, которое уже воспитано не на текстовой, а на визуальной презентации информации любого типа. Соответственно, молодые люди, изучающие иностранные языки сегодня, наилучшим образом воспринимают, перерабатывают и запоминают именно визуально представленный материал – будь то мультимедийная учебная программа или учебный фильм.

Проблема адекватной визуализации учебной информации и целесообразности ее использования привлекает внимание не только педагогов и методистов, но и психологов, психиатров, физиологов, нейрологов и др. Представление информации в визуально-аудиальной форме обеспечивает качественно